

Twierdze nad Dolną Wisłą Toruń Chełmno Grudziądz ^[1]

Submitted by admin on Sun, 2016-04-10 22:40

Od wieków Dolina Dolnej Wisły stanowiła dogodne miejsce do rozwoju osadnictwa. W V w. p.n.e wiódł tędy szlak wymiany handlowej, której głównym przedmiotem był bursztyn. W X w. wznoszono liczne grody obronne, w średniowieczu obwarowane miasta. Wojny w następnych wiekach przyczyniły się do powstania kolejnych umocnień.

Dolina Dolnej Wisły obfituje w miasta o znaczeniu militarnym, zamki obronne i umocnienia fortyfikacyjne. Do ważniejszych z nich należą m. in. zamki pokrzyżackie w Toruniu, Świeciu, Kwidzynie i Gniewie oraz XIX wieczne twierdze w Toruniu i Grudziądzu oraz Twierdza Chełmno powstała na początku XX wieku.

Twierdza Toruń

W XIX wieku armia pruska uczyniła z [Torunia](#) ^[2] nadgraniczną twierdzą, otaczając miasto pierścieniem piętnastu fortów. Zadaniem Twierdzy była obrona granicy między zaborem pruskim i rosyjskim, która przebiegała zaledwie 10 km na wschód od Torunia na rzece Drwęcy. Precyzyjne rozplanowanie poszczególnych obiektów, oraz zastosowanie najnowszych osiągnięć techniki sprawiło, że Toruń awansował do miana twierdzy pierwszej klasy. W całej swojej historii XIX wieczne fortyfikacje Torunia nie zostały wykorzystane zgodnie ze swoim przeznaczeniem. Obecnie jest to unikalna atrakcja turystyczna.

Spośród 15 fortów do zwiedzania udostępniono tylko nieliczne: [Fort IV nazwany Yorck-Żółkiewski, w którym mieści się baza noclegowo-gastronomiczna](#) [3], sale konferencyjne oraz trasa turystyczna; Fort XIII, posiadający izbę pamięci, której zwiedzanie możliwe jest po uprzedniej zgodzie władz wojskowych (Dowództwa 1 Bazy Materiałowo-Technicznej). Wśród pozostałych obiektów na uwagę zasługuje Bateria AB IV „skansen forteczny”, gdzie znajduje się zbiór unikatowych eksponatów związanych z Twierdzą Toruń oraz ekspozycja poświęcona sztuce inżynierii fortecznej. Obiekty Twierdzy Toruń połączone zostały czarnym szlakiem, tzw. Fortecznym, którego przebycie dostarcza niezapomnianych wrażeń.

Twierdza Chełmno

Jest najmniejszą i najmłodszą, została wybudowana w latach 1901-1909 i rozbudowana w 1914 r. jako obrona jedynej pomiędzy Fordonem a Grudziądzem przeprawy promowej przez Wisłę. Była wzmocnieniem twierdz w Gdańsku, Malborku, Grudziądzu i Toruniu. W 1918 r. Twierdzę przejęła armia polska, która w okresie międzywojennym dobudowała kilka małych schronów piechoty. Podczas wojny obronnej w 1939 r. fortyfikacje chełmińskie nie odegrały istotnej roli militarnej. W 1944 r., wobec zbliżającego się frontu wschodniego siły niemieckie stacjonujące w [Chełmnie](#) [4] przystąpiły do rozbudowy pozycji obronnych. Po zakończeniu II wojny światowej forty opustoszały. Nie spełniają dzisiaj swoich funkcji, stanowią przykład niewykorzystanej militarnie sztuki fortyfikacyjnej z początku XX wieku.

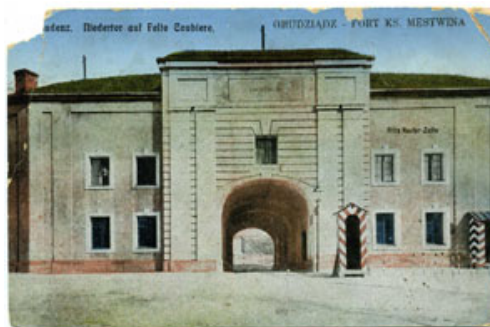

Obiekty są mało znane i rozpowszechnione, położone z dala od miasta, czasami bez dojazdowych dróg są w dobrym stanie technicznym. Twierdza Chełmno rozciąga się łukiem w promieniu 5-8 km od dawnej przeprawy. Największe zgrupowanie umocnień znajduje się wokół wsi Stalno przy głównych ciągach komunikacyjnych. Stanowią je trzy Forty, stała bateria armat, niemieckie schrony w tym stanowisko na moździerz. Do zagospodarowanych i udostępnionych obiektów należą schrony IR1 w Kiełpiu i UR4 w Klamrach, Fort II we wsi Dorposz i wozownia artyleryjska w Starogrodzie. Na uwagę zasługują również niemieckie schrony w Klamrach, pruska strzelnica do ćwiczeń z broni długiej, krótkiej i rzutnia granatów, wykorzystywane do końca II Wojny. Całość dopełniają historyczne pikniki organizowane przez Stowarzyszenie Twierdza Chełmno.

Twierdza Grudziądz

Z polecenia Króla pruskiego Fryderyka II w 1776 roku rozpoczęto wznoszenie grudziądzkiej twierdzy. Przyczyną jej budowy było potencjalne zagrożenie ze strony rosnącego w siłę imperium carskiego. Budowa twierdzy trwała przez 13 lat - do 1789 roku. Powstałe umocnienia zlokalizowano na północ, w odległości 1,5 km od miasta [Grudziądz](#) [5], na wysokim nadwiślańskim wzniesieniu otoczonym od północy i wschodu rzeką Osą i od południa kanałem Trynką. Cytadela, chroniła przeprawę wiślaną i miasto; otrzymała narys bastionowy na rzucie połowy ośmiokąta opartego o Wisłę. Od strony rzeki kompleks umocnień został odcięty tzw. Wielkim Magazynem. Cytadela była kilkakrotnie przebudowywana, przez co utraciła część swoich pierwotnych elementów architektonicznych. Militarnie wstąpiła się jako niezdobyta przez Napoleona twierdza w czasie nieudanej próby jej zajęcia w 1807 roku.

Po wybudowaniu w latach 1876-88 mostu kolejowo-drogowego przez Wisłę powstała konieczność ufortyfikowania przeprawy. Powstała, więc koncepcja budowy twierdzy pierścieniowej, opartej na 9 fortach i 4 bateriach. Do najciekawszych umocnień zaliczyć należy obiekty Księżych Gór, które wybudowano na kształt grup fortecznych, tzw. fortów rozproszonych, jednych z pierwszych tego typu w niemieckiej szkole fortyfikacyjnej, gdzie dużą wagę przykładano do maskowania. Kolejna rozbudowa umocnień przypadła na okres mobilizacji wojennej w latach 1914-1915; wybudowano wtedy 32 schrony bierne oraz kilkanaście obiektów zaplecza. W sierpniu 1939 roku Wojsko Polskie umocniło twierdzę o tzw. Linie Osy, wznosząc 11 schronów bojowych. Kolejna niemiecka rozbudowa mobilizacyjna z lat 1944-1945 wzbogaciła miasto i okolice o ponad 60 dodatkowych małych schronów bojowych typu „Tobruk” i kilka schronów biernych, z czego większość zachowała się do dnia dzisiejszego.

Szlak Nadbałtyckich Twierdz

Łączy m. in. w Polsce Twierdze Kostrzyn, Kołobrzeg, Modlin i Boyen, w Niemczech Twierdzę Peitz, Fort Gorgast czy Fort Dömitz, na Litwie Twierdze miasta Kowno i w Rosji Twierdzę miasta Kaliningrad. Ciekawa trasa podróży pozwala dotrzeć do innych, sąsiednich Europejskich umocnień w tym Torunia, Chełmna i Grudziądz.

zobacz także:

[Baltic Fort Route](#) [6] - BALTIC CULTURE AND TOURISM ROUTE FORTRESSES

Opracowanie tekstów

Twierdza Toruń - Paweł Bukowski

Twierdza Chełmno - Robert Gonia, Henryk Sośnicki

Twierdza Grudziądz - Mariusz Żebrowski